Taip pat perkasoje 10 aptikti XX a. užkasti gyvuliai (arkliai, galvijai) (6 pav.).

Radiniai perduoti į LNM, prastai išlikusios kapų įkapės šiuo metu restauruojamos.

Smalininkai Cemetery

In 2012, a field evaluation and excavation were conducted in the protected territory of Smalininkai Cemetery and outside its boundaries on Liepų and Beržų Streets in Smalininkai. 304.5 m^2 were excavated. Three 4th–6th-century inhumations (Fig. 2–5), pits with hand built pottery with brushed and smooth surfaces dating to the 1st millennium BC – early 2nd millennium AD (Fig. 1), and animals buried in the 20th century were found (Fig. 6).

Gediminas Petrauskas

Spėjama laidojimo vieta Alytaus šile

2011 m. rugsėjo 30 d. žvalgomųjų archeologinių tyrimų spėjamoje partizanų palaikų užkasimo vietoje Alytaus šile (Alytaus r., Alovės sen.) (vadovė Livija Ivanovaitė) dalyvis Žilvinas Montvydas miško kirtavietėje, miškui sodinti suartos vagos žemėse pastebėjo esant degintinių kaulų. Aptikti kaulai leido spėti, kad ariant miško kirtavietę ir joje ruošiantis naujai sodinti medžius buvo užkliudytas degintinis kapas. 2012 m. gegužės 30 d. vietovę aplankė ir aprašė KPC archeologai Arūnas Strazdas, Jonas Balčiūnas ir Algirdas Skrupskelis.

Spėjama laidojimo vieta yra Alytaus šilo 24 kvartale, į R nuo Alytaus miesto ir rajono ribos, 140 m į R nuo labiausiai į R nutolusio Alytaus miesto žydų senųjų kapinių (UK 33709) sienos kampo, 95 m į R nuo miško kirtavietės ribos (1 pav.). Už 240–270 m į Š nuo radimvietės kvartalą išilgai V–R kryptimi kerta I Pasaulinio karo apkasų linija (išlikusi daugiau nei 400 m ilgio jos dalis). Vietovė yra kiek nuolaidžioje į V ir nelygioje Nemuno slėnio raguvos žiočių terasoje, iš Š pusės ribojamoje aukštumos kyšulio, iš P – banguoto paviršiaus su smėlio kopomis, iš ŠV – šlapios įdubos. Ji, atrodo, anksčiau buvusi plaunama tirpsmo vandenų ir pustoma vėjo.

Radimvietė yra prieš sodinant mišką suartoje kirtavietėje, aplink apaugusioje mišriu mišku. Tai nedidelė apie 100–120 m ilgio V–R kryptimi, iki 60 m pločio ir 1–2 m aukščio pakiluma. 2011 m. rudenį joje plytėjo šviežios smėlio arimo vagos, 2012 m. vasarą vietomis augo iki 50 cm aukščio žoliniai augalai.

2012 m. birželio 30 – liepos 6 d. LNM spėjamoje laidojimo vietoje – degintinių kaulų radimvietėje – surengė archeologinę ekspediciją (2 pav.). Tyrimų metu ištirtas vienas 5x5 m dydžio plotas (iš viso – 25 m^2), metalo ieškikliu žvalgyta artimiausia jo aplinka. Vykdytų tyrimų tikslas – ištirti 2011 m. aptiktų degintinių kaulų radimvietę. Siekta nustatyti spėjamo laidojimo paminklo tipą (plokštinis degintinis kapinynas ar suardytas pilkapis) ir chronologiją; aptikus archeologinį paminklą ar archeologinę vertę turinčių radinių, siūlyti šią vietą įtraukti į NKVR. Aptikti radiniai perduoti saugoti LNM.

Plotas 1. Prieš pradedant archeologinius tyrimus spėjamoje laidojimo vietoje, pilkapio sampilo, griovių ar kokių kitų natūroje matomų archeologiniam paminklui būdingų bruožų nesimatė. Ploto paviršiuje buvo pastebima viena degintinių kaulų koncentracija, jos aplinkoje metalo ieškikliu užfiksuoti keli signalai. Plotą V–R kryptimi vagojo iki 24 cm gylio arimo vagos. Paviršius buvo nelygus, aukščiausiai iškilęs ploto PV ir ŠR dalyse. Ploto ŠV dalyje buvo

1 pav. Spėjamos laidojimo vietos situacijos planas:
1 – kultūros paveldo vertybės teritorija;
2 – 2012 m. tirtas plotas 1. G. Petrausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the suspected burial site:
1 – the territory of cultural heritage object;
2 – in 2012 excavated area 1

2 pav. Tyrimų akimirka: preparuojamas ploto 1 paviršius. G. Kryžiaus nuotr.

Fig. 2. During the excavation: the surface of area 1 being excavated

3 pav. Radiniai: 1–3 – puodų šukės; 4 – galąstuvo (?) nuoskala; 5 – moneta; 6 – plomba. G. Petrausko nuotr.

Fig. 3. Finds: 1–3 – potsherds; 4 – a whetstone flake; 5 – a coin; 6 – a seal

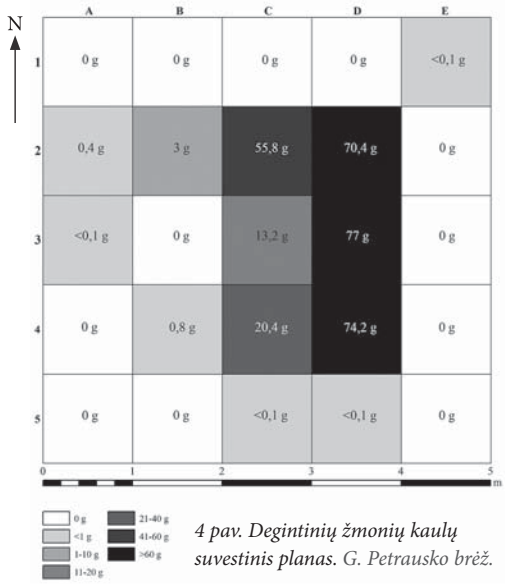

4 pav. Degintinių žmonių kaulų suvestinis planas. G. Petrausko brėž.

Fig. 4. A breakdown of the cremated human bones

1,05x0,85 m skersmens pušies kelmas, už 2 m į R nuo ploto – dar vienas tokio pat skersmens pušies kelmas.

Plotas nuo pat paviršiaus skustas mentelėmis, žemės iš skirtingų kvadratų krautos į atskirus kibirus ir sijotos sijoklės stalčiuje su 3x3 mm tankio sietu. Tyrimai ploto Š dalyje pradėti mentelėmis išvalius ties nupjautos pušies kelmu buvusias žievės atplaišas.

Paviršiuje užfiksuotas 3–17 cm storio juosvo miškožemio sluoksnis. Jis storiausias buvo arimo nepaliestose ploto vietose, ploniausias ar visai sunaikintas – arimo vagose. Miškožemyje 12 cm gylyje aptikta aplūžusi švininė 1940 m. Virbalio muitinės importinių prekių plomba (3:6 pav.). Remiantis numizmate Dalia Grimalauskaite, plomba skiriama 3 importinių prekių plombų, gamintų 1929–1940 m., variantui. Šio varianto Virbalio muitinės plombų vien LNM saugoma 13 (2001 m. duomenys). Jų rasta Vilkijoje (Kauno r.), Zapyškyje (Kauno r.), kitų radimvietės nežinomos (Grimalauskaitė D., Lietuvos muitinių importinių prekių ir tranzito plombos (1919–1940), *Numizmatika*, 2004, t. 2–3, p. 127, 157–160, 162–163).

Nukasus miškožemį atidengtas iki 45 cm storio tamsiai geltono smėlio sluoksnis. Jame 13 cm gylyje aptikta 32x25 cm plotelyje paplitusių angliukų koncentracija. Ties ploto P sienele 17 cm gylyje užfiksuota 93x45 cm dydžio degėsingo miškožemio dėmė. Ji turėtų tęstis į P nuo tirto ploto.

Miškožemio ir tamsiai geltono smėlio sluoksniuose aptikta pavienių degintinių kaulų. Jie ariant buvo iškelti ir paskleisti žemės paviršiuje. Siekiant išskirti ir užfiksuoti degintinių kaulų paplitimo bei spėjamo kapo ribas, jie iš skirtingų kvadratų rinkti ir dėti į atskirus maišelius. Sudarius aptiktų žmonių degintinių kaulų suvestinį planą, galima teigti, jog

dauguma kaulų rasti ploto vidurinėje dalyje (4 pav.). Beveik visi kaulai rasti arimo vagos išverstose žemėse.

Justinai Kozakaitei atlikus degintinių kaulų antropologinę analizę, identifikuoti mažiausiai vieno vyresnio nei 20 m. amžiaus sudeginto mirusiojo kaulai (pagal žastikaulio antkrumplio susiformavimą nustatytas amžius yra per 20 m., pagal danties šaknies – per 30 m.). Degintiniai kaulai yra pilkos arba baltos spalvos, nedideli (iki 1 cm). Jie visiškai kremuoti, išlikęs tik mineralizavęsis skeletas. Mirusiojo kūnas tolygiai degęs aukštoje temperatūroje (800 °C ir didesnėje).

Degintinių kaulų suvestinis planas leidžia teigti, jog ploto vidurinėje dalyje aptiktas suardytas *degintinis kapas 1* (4 pav.). Iš viso ploto paviršiniuose sluoksniuose rasta 315,2 g degintinių žmonių kaulų. Tyrimų metu surinktų kaulų kiekis atitinka Rytų Lietuvos pilkapių degintiniuose kapuose aptinkamų degintinių kaulų svorį – remiantis dr. Lauryno Kurilos skaičiavimais, šiuose kapuose vidutiniškai randama 300–350 g degintinių kaulų (Kurila L., Osteologinis kremuoto individo lyties nustatymas: patikimumo įvertinimas, paremtas Rytų Lietuvos pilkapių degintinių kapų duomenimis, *Lietuvos archeologija*, 2010, t. 36, p. 199–200).

Tamsiai geltono smėlio sluoksnyje, degintinių kaulų koncentracijos ribose, 21 cm gylyje atidengta netaisyklingo apskritimo formos 51x45 cm dydžio *duobė 1*. Ji pjūvyje dubens formos, vos 7 cm gylio (išlikusi tik duobės apatinė dalis). Duobės P dalies užpildą sudarė oranžinis smėlis, Š – juosvas degėsingas smėlis su didesne degintinių kaulų koncentracija. Iš viso duobėje surinkta 17,9 g degintinių kaulų, radinių neaptikta. Duobę 1 reikėtų laikyti ariant suardyto degintinio kapo 1 duobe.

5 pav. Juosvo degėsingo smėlio juosta, žvelgiant iš ŠR. G. Petrausko nuotr.

Fig. 5. The band of blackish charcoally sand, as seen from the NE

6 pav. Ploto 1 ŠR kampo stratigrafija: 1 – miškožemis; 2 – gelsvas ir šviesiai pilkas smėlis; 3 – pilkas ir tamsiai geltonas degėsingas smėlis; 4 – balkšvas smėlis; 5 – juosvas degėsingas smėlis; 6 – oranžinis smėlis (įžemis). G. Petrausko nuotr.

Fig. 6. The stratigraphy of the NE corner of area 1: 1 – forest soil; 2 – yellowish and light grey sand; 3 – grey and dark yellow charcoally sand; 4 – whitish sand; 5 – blackish charcoally sand; 6 – orange sand (sterile soil)

Kartu su degintiniais žmonių kaulais paviršiniuose sluoksniuose surinkta 210,5 g degintinių ir 75,9 g nedegintų gyvūnų kaulų. Degintiniai kaulai stambūs (iki 4 cm), prastai degę, apanglėję ar gelsvų, tamsiai rudų atspalvių. Laužo temperatūra galėjo siekti 200–400 °C. Degintinių gyvūnų kaulų koncentracija taip pat apėmė ploto vidurinę dalį.

Tamsiai geltono smėlio sluoksnyje 59 cm gylyje užfiksuota 66x62 cm dydžio netaisyklingo apskritimo formos *duobė 2*. Ji pjūvyje dubens formos, 11 cm gylio, užpildyta pilku ir tamsiai geltonu smėliu. Radinių ir degintinių kaulų duobėje neaptikta.

Į ŠR nuo duobės 2 58 cm gylyje aptikta žiesto puodo kaklelio šukė (3:1 pav.), išorėje ornamentuota tiesių horizontalių linijų ornamentu, vidinėje pusėje ties pakraštėliu puošta gelsvai žalsva glazūra. Aptikta šukė skiriama renesansinei žiestai keramikai, datuojama XVI–XVII a. Dar vienas molinio žiesto puodo sienelės trupinys raudonai glazūruota išorine puse (3:3 pav.) rastas 71 cm gylyje. Taip pat reikėtų paminėti už 7 cm į R nuo duobės 2 65 cm gylyje aptiktą smulkią šviesiai pilkos spalvos titnago duženą.

Ploto R dalyje giliau miškožemio atidengti iki 9 cm storio balkšvo smėlio ir iki 22 cm – gelsvo bei šviesiai pilko smėlio tarpsluoksniai. Giliau pastarųjų ploto P ir ŠR dalyje pasirodė pilko ir tamsiai geltono degėsingo smėlio sluoksnis, ploto ŠR dalyje siekęs iki 43–58 cm, likusioje – iki 58–70 cm gylį. Ploto PV dalyje į pilko ir tamsiai geltono degėsingo smėlio sluoksnį buvo įsiterpęs iki 25 cm storio rusvai juosvo smėlio tarpsluoksnis.

Ploto Š dalyje giliau tamsiai geltono smėlio sluoksnio, 38–44 cm gylyje, atidengtas juosvo degėsingo smėlio juostos paviršius (5, 6 pav.). Juosta buvo 1–1,2 m pločio ir nuo 10–16 cm storio ŠV pusėje iki 50 cm – likusioje dalyje. Ją įstrižai ŠR–PV kryptimi kirto 12–17 cm pločio tamsiai geltono smėlio arimo vagos intarpas. Juosta nežymiai lenkta (sukasi į priešingą pusę, nei užfiksuota spėjama degintinio kapo duobė) ir turėtų tęstis į Š–ŠV ir R nuo tirto ploto. ŠV dalyje juosta iškyla iki dabartinio žemės paviršiaus, nuo kurio ją skiria tik plonas miškožemio sluoksnis, dalis jos atsidūrė po tirtame plote buvusiu pušies kelmu.

Degintinių kaulų koncentracija aptikta 17–23 cm aukščiau juosvo degėsingo smėlio juostos, jos P pakraštyje. Tačiau juostos paskirtis ir santykis su degintiniu kapu baigus tyrimus liko neaiškūs. Norint atsakyti į klausimą, ar juosta galėtų žymėti pilkapio griovį, pagrindą ar tiesiog kadaise buvusį miško gaisrą, nepakanka duomenų.

Ploto P dalyje giliau pilko ir tamsiai geltono degėsingo smėlio sluoksnio, 59–67 cm gylyje, atidengtas 4–8 cm storio tamsiai pilko smėlio tarpsluoksnis. Šioje ploto dalyje žemiau miškožemio susiklostę sluoksniai ir tarpsluoksniai (pilko ir tamsiai geltono smėlio – tamsiai geltono smėlio – rusvai juosvo smėlio – pilko ir tamsiai geltono smėlio – tamsiai pilko smėlio) rodo tyrimų vietą kadaise buvus atvirą (neapaugusią mišku) ir pustomą vėjo.

Įžemis – oranžinis ir balkšvas smėlis – ploto ŠV dalyje pasiektas 22–33 cm, likusioje – 57–92 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Ploto ŠR kampe, įsiterpus pilko smėlio tarpsluoksniui, įžemis užfiksuotas 1,07–1,1 m gylyje nuo žemės paviršiaus.

Ekspedicijoje metalo ieškikliu žvalgyta artimiausia tirto ploto aplinka, vizualiai apžiūrėtos kirtavietėje esančios arimo vagos. Žvalgant aptikta lipdyto puodo lygiu paviršiumi šukė (3:2 pav.), akmeninio galąstuvo (?) nuoskala (3:4 pav.) ir 1939 m. TSRS 3 kapeikų nominalo

moneta (3:5 pav.). Taip pat reikėtų paminėti, jog 2011 m. kirtavietėje buvo rasta titnago žaliavos konkrecija.

Ieškikliu aptikta radinių, siejamų su I ir II Pasaulinių karų palikimu: 3 švininiai šrapnelio sviedinių šratai, vokiškas 7,92 mm kalibro karabino šovinys ir iššauto šovinio tūtelė, deformuota neaiškaus ginklo kulka bei 11 artilerijos sviedinių skeveldrų (dar viena skeveldra rasta tirto ploto paviršiuje). Ant vienos skeveldros matomi buvusio sriegio likučiai. Į Š nuo tirto ploto esanti I Pasaulinio karo apkasų linija ir ginkluotės radiniai liudija Alytaus šile vykusius aktyvius karo veiksmus.

Apibendrinant galima teigti, jog tirtame plote aptiktas vienas suardytas degintinis kapas, kuriame buvo palaidotas mažiausiai vienas vyresnis nei 20 m. amžiaus sudegintas mirusysis. Įkapių, leidžiančių datuoti degintinį kapą, neaptikta. Archeologinių tyrimų metu surinktų duomenų nepakanka spėjamo laidojimo paminklo tipui (suardytas pilkapis ar plokštinis degintinis kapinynas) ir chronologijai įvardyti. Siekiant nustatyti juosvo degėsingo smėlio juostos paskirtį, tęsinį ir kryptį (tiesi ar besisukanti ratu), archeologinius tyrimus verta tęsti į Š–ŠV ir R nuo tirto ploto.

Suspected burial site in Alytus pine forest

In 2012, an investigation was conducted at a suspected burial site, a cremated bone find spot discovered in Alytus pine forest (Alytus District, Alovė eldership) in 2011 (Figs. 1–2). Area 1 (5 x 5 m, 25 m^2) was excavated and a metal detector survey conduct in its immediate vicinity. The investigation's goal was to study the find spot and determine the type (flat cremation cemetery or destroyed barrow cemetery) and chronology of the suspected burial site.

Destroyed burial 1, a cremation, was discovered in area 1 and 315.2 g of cremated human bones were collected (mostly in the central part of the area) (Fig. 4). The cremated bones of at least one individual over 20 years of age were identified. No grave goods allowing the burial to be dated were discovered. It is conjectured that pit 1 (only the bottom part of which has survived) should be considered the pit of burial 1, a cremation. 210.5 g of cremated and 75.9 g uncremated animal bones were also found in the central part of area 1. They are large and poorly burnt. The bone concentration was also involved in the burial.

A slightly curved, 1–1.2 m wide, 10–50 cm thick band of blackish charcoally sand was unearthed in the N part of area 1 (Figs. 5–6). But its purpose and possible relationship with the cremation (barrow ditch, base?) remains unclear.

Hand built and 16th–17th-century hand thrown pottery sherds (Fig. 3:1, 2), a whetstone (?) flake (Fig. 3:4), a 1939 USSR 3 kopeck coin (Fig. 3:5) and a 1940 Virbalis customs seal for imported goods (Fig. 3:6) (and another sherd of hand thrown pottery (Fig. 3:3) and a flint flake) were discovered during the excavation. Pellets from First and Second World War shrapnel shells, artillery shell splinters, German carbine cartridges and cartridge casings, and a bullet from undetermined weapon were found in the excavated area and in its vicinity. A line of First World War trenches located to the N of the excavated area and the discovered finds attest that active military actions took place in Alytus pine forest.

The data collected during the investigation was insufficient to identify the suspected burial site's type (destroyed barrow or flat cremation cemetery) and chronology. It is worthwhile continuing the investigation to the N–NW and E of the excavated area.